

HISTORIA ECCLESIAE

Batizán Attila*

Szentgerice

Szórványmisszió Erdélyben a két világháború között

II.

Az egyházmegyék válasza az Igazgatótanács körleveleire

Diasporamission in Siebenbürgen zwischen den zwei
Weltkriegen. II. Teil. Zusammenfassung

Zwischen den zwei Weltkriegen beschäftigten sich die Leiter der reformierten Kirche in Siebenbürgen mit dem Problem der Diasporagemeinden. Der Verwaltungsrat der reformierten Kirche in Siebenbürgen hat an die Gemeinden sieben Rundbriefe mit dem Thema Diasporamission geschickt. Mit diesen Schriften hat der Verwaltungsrat die regelmässige Arbeit in Diasporagebieten vorgeschrieben. In den meisten Gemeinden wurden diese Briefe ernst genommen, und viele Gemeindepfarrer begannen auch Gemeinden in der Diaspora zu betreuen. Die Studenten der theologischen Fakultät haben auch an dieser Mission teilgenommen.

Schlüsselwörter: Diaspora, Diasporamission, Diasporagemeinden, Reformierte Kirche in Siebenbürgen

Amint azt a tanulmány I. részében láthattuk,¹ 1924 és 1927 között az Igazgatótanács szórványgondozással kapcsolatos körlevelet adott ki minden évben. 1925-ben és 1927-ben két-két levél kelt. Válaszként ezekre az egyházmegyék kimutatásokat készítettek és különböző határozatokat hoztak. Helyszűke miatt itt csupán az egyházmegyéknek két körlevélre (1214/1925 és 2352/1927) beküldött válaszait ismertetjük.

Az 1925-ben és 1927-ben kelt két második körlevél sürgős intézkedésre és döntéshozatalra szólította fel az egyházmegyék tanácsait a szórványügy kapcsán. Volt olyan egyházmegyei tanács, amely minkét levélre válaszolt, volt azonban olyan is, amelyik egyikre sem. Az áttekinthetőség kedvéért vegyük sorra azokat az egyházmegyéket, amelyek válaszoltak a körlevelekre, és vizsgáljuk meg, milyen döntéseket hoztak.

---

* Batizán Attila (Marosvásárhely, 1980) református lelkész Kolozsváron végezte teológiai tanulmányait, 2004 és 2010 között a Hunyad megyei Rákosdon, valamint több szórványgyülekezetben szolgált. 2010-től a Szentgericei Református Egyházközség lelkésze és az Erdélyi IKE elnöke. A Debreceni Református Hittudományi Egyetem Doktori Iskolájának levelező tagozatos hallgatója. Kutatási területe: egyház és szórvány.

¹ Ld. a 2012/4-es szám 423–432. oldalain: Batizán Attila: *Szórványmisszió Erdélyben a két világháború között. I.*

Nagyszébeni Egyházmegye

Az első felküldött válasz felületes.² Az Igazgatótanács éberségéről tanúskodik, hogy nem elégedett meg ezzel a válasszal, hanem újabb levelet küldött az egyházmegyei tanácsnak, amelyben tagjait arra szólította fel, hogy a szórványokat ne csak formailag csatolják valamelyik anyaegyházhoz, hanem rendelkezzenek afelől is, hogy a népesebb szórványok ne maradjanak állandó és rendszeres gondozás nélkül. Ennek hatására komoly döntés született. Az egyházmegyei tanács arra utasította az érdekelt lelkészeket, hogy haladéktalanul vállalják fel a fiókegyházak és szórványok gondozását. Hogy a felelősség alól egyetlen lelkész se bújhasson ki, konkrétan megnevezték, melyik lelkésznek milyen szórványgyülekezetet kell látogatnia.

A nagyszébeni lelkésznek havonként egyszer Nagydisznódot, kéthavonként egyszer Talmácsot, a nagymohai lelkésznek havonta egyszer Pusztacelinát, kéthavonként egyszer Rétent, a dombosi lelkésznek havonként egyszer Nagysinket, a pócstelki lévita-lelkésznek havonként egyszer Balázstelkét kellett meglátogatnia. A bürkösi lelkész havonként egyszer Ágotára és Ivánfalvára volt köteles összegyűjteni a két egyházközség környékén lakó híveket. A mihályfalvi lelkészt arra utasították, hogy – Bolya és Szászveszződ havonkénti látogatása mellett – a szórványokban lakó híveket is gyűjtse össze. Ezt kéthavonként egyszer kellett megtennie egy alkalmas központban. A mikeszési lelkésznek havonként egyszer kellett Sorostélyt meglátogatnia. Az oláhújfalusi lelkész két alkalmas központban volt köteles összegyűjteni a szórványokban lakó híveket, szintén kéthavonként egyszer.³

Az 1927-ben kelt körlevélben foglalt utasításokat Imre Lajos belmissziói előadó javaslatai alapján fogalmazták meg. Az egyházmegyei közgyűlés minden lelkészi és egyházi tagja egyetértett az utasításokkal, valamint kivitelezési módjukkal, és elvileg elfogadta a velük közölt javaslatokat. A közgyűlés tehát jelét adta annak, hogy érzékeli a javaslatok teljesítésének fontosságát,⁴ s mindenkinek lelkiismeretére bízta, hogy miként valósítja meg a javasoltakat, azaz nem tette kötelezővé teljesítésüket.

Erdővidéki Egyházmegye

Kertész Lajos, az egyházmegye belmissziói előadója, határozati javaslatot terjesztett elő az első körlevélre. Ennek értelmében minden nagyobb lélekszámmal rendelkező szórványt fiókegyházakká kellett alakítani, és a lekipásztoroknak havonta egyszer kellett istentiszteletet tartaniuk ezekben. Ezek a szórványok a következők voltak: Ürmös (57 lélek), Apáca (71 lélek), Alsókomána (42 lélek), Kucsuláta (74 lélek), Homoród (73 lélek), Kaca (84 lélek), Királyhalma (44 lélek), Ugra (43 lélek), Homoródkarácsonyfalva (52 lélek) és Lokod (46 lélek). Az előadó abban látta a szórványok intenzív gondozásának megoldását, hogy a több szórvánnyal rendelkező lelkészi köröket – jelen esetben az olthévizit és a homoródszentmártonit – két-két működési körre kell osztani. Az olthévizit mellett meg kellett alakítani a kőhalmit, a homoródszentmártoni mellett pedig az oklándit. Mindkét helyre feltétlenül egy-egy segédlelkész kinevezését kérte. A tanács elfogadta a határozatot, és pedig azzal a kiegészítéssel, hogy Kőhalmot anyaegy-

² IgTanLev, 2593/1925.

³ IgTanLev, 9265/1925.

⁴ IgTanLvt, 12588/1927.

házzá kell szervezni, és ha semmi más mód nincs erre, a lelkészi állás lévitával is betölthető, hogy egyben a líceumban is tevékenykedjék vallásitanítóként.⁵

Az Igazgatótanács jóváhagyta az említett szórványok fiókegyházzá való szervezését, és tudomásul vette, hogy az olthévi lelkészséget két körre szükséges osztani. Viszont megállapította, hogy a segédlelkészség szervezése nagy nehézségekbe ütközik, mivel nincs kilátás arra, hogy ehhez állami segílyt kapjanak.

A következő körlevélre adott válaszból azonban kiderül, hogy nem sikerült megoldani a szórványok intenzívebb gondozásának kérdését. Az olthévi körzet szórványainak gondozása továbbra is nehézségekbe ütközött. A legnagyobb gond a pénzihiány volt: az útiköltségek fedezésére a lelkész egész évi javadalma sem lett volna elegendő. Így Imre Lajos javaslata megvalósíthatatlannak tűnt, tudniillik az, hogy minden vasárnap legyen istentisztelet a 10-nél több lelket számláló szórványok mindenikében.

A tanács nem látta jónak a laikus prédikátorok szolgálatba állítását, inkább javaslatot kért a lelkipásztoroktól, hogy miként lehetne gyakorlatba ültetni a szórványok gyakoribb gondozását.⁶

Nagynyedi Egyházmegye

Az egyházmegyei tanács arról tett jelentést, hogy a fiókegyházak és szórványok viszonya rendezett, a hívek pedig lelkigondozásban részesülnek. Ezért a tanács csupán afelől határozott, hogy a lelkészek munkanaplót vezessenek a szórványokban végzett szolgálataikról.⁷

Az egyházmegyei tanács nem válaszolt az Igazgatótanács második körlevelére.

Nagysajói Egyházmegye

A nagyszebenihez hasonlóan a Nagysajói Egyházmegye tanácsa is megpróbálta könnyen elintézni a szórványkérdést. Azt jelentette, hogy egyetlen nagyobb gondozatlan szórvány volt az egyházmegyében (Nagycég), de a gondozása már megoldódott a mezőújlak-septéri lévita által. Az Igazgatótanács azonban arra kérte az egyházmegye tanácsát, hogy a többi szórványra is terjessze ki a figyelmét, és hozzon újabb határozatot.⁸ Ennek következtében Vályi János esperes körlevelet küldött az egyházmegye lelkészeinek, amelyben arra utasította őket, hogy dolgozzanak ki tervet a szórványaik gondozására és ezt terjesszék az anyaegyházak presbitériumai elé, az így született döntést pedig határidőre terjesszék fel az esperesi hivatalhoz. Továbbá arra is figyelmeztette őket, hogy ha a szórványok rendszeres látogatása, a házi istentiszteletek, bibliaórák tartása, a növendékek hitoktatása még nem volt gyakorlatban, akkor ezeknek azonnal meg kell kezdődniük.⁹

Az 1927-ben kiküldött körlevélre innen sem érkezett válasz.

⁵ IgTanLvt, 4295/1925.

⁶ IgTanLvt, 8434/1927.

⁷ IgTanLvt, 5980/1925.

⁸ IgTanLvt, 6656/1925.

⁹ IgTanLvt, 9613/1925.

Dési Egyházmegye

A Dési Egyházmegyéből is felületes válasz érkezett az Igazgatótanácshoz. A Dési egyházmegye tanácsa felülvizsgálta a szórványok ügyét és mindent rendben talált, ezért semmilyen intézkedést nem látott szükségesnek. Az Igazgatótanács ebben az esetben sem elégedett meg az általános jelentéssel, és részletesebb választ kért. Arra volt kíváncsi, hogy miként történt a szórványok gondozása a változott viszonyokhoz mérten, kivált a felekezeti és nemzetileg exponált helyeken, és hogy mutatkozott-e valami javulás a régi, meglehetősen elhanyagolt állapotokhoz képest? Tudósítást kért továbbá arról, hogy miként gondozzák a Kozárvárhoz tartozó Kismonostorszeg egyházközséget, amely a nyilvántartás szerint 70 lelkes szórvány volt, valamint a Magyarláposhoz csatolt Kápolnokmonostor (55 lélek), a Páncélcsehhez tartozó Magyarderzse (82 lélek) és Csákgorbó (66 lélek), végül a Kérőhöz tartozó Dengeleg (30 lélek) egyházközségeket.¹⁰ Az egyházmegyei tanács válasza sajnos nem áll a rendelkezésünkre.

Komoly döntés született azonban a következő Igazgatótanácsí körlevél nyomán, amely a szórványgondozást mindenképp előmozdította a dési egyházmegyében. Az egyházmegyei belmissziói előadó megállapította, hogy a hivatalos rendelet értelmében az a módszer lenne a legcélravezetőbb és a legkönnyebben kivitelezhető, amelyet ő is gyakorol. Tudniillik a lelkész egy alkalmas presbitert vagy egy buzgó vallásos személyt kért fel és bízott meg a szórványokban, hogy minden vasárnap és ünnepnapon, amikor a lelkésznek nem volt módja felkeresni a szórványgyülekezetet, Bibliát olvassanak és megfelelő ima, valamint prédikáció felolvasása mellett tartsanak rendes összejöveteleket. Fontosnak tartotta továbbá, hogy erre a célra írt és alkalmazott rövid tanítások és bibliamagyarázatok jelenjenek meg *Az Úr* lelkipásztori folyóiratban vagy valamelyik egyházi lapban. Az egyházmegyei főgondnok azt indítványozta, hogy az írásokat lehetőleg ingyen kellene terjeszteni, mert különben a nép elpusztul lelkigondozás híján.¹¹

A tanács elfogadta a javaslatot, és fentiek értelmében arra utasította a lelkészeket, hogy haladéktalanul vegyék munkafeladataik közé a szórványok gondozását. Az esperesi vizsgálat pedig minden egyházközségben ellenőrizni és számon fogja kérni azt.

Orbai Egyházmegye

Bajkó György esperes különös hangsúly fektetett a felterjesztett jelentésében Kommandó szórványra. Azt az álláspontot képviselte, hogy ott feltétlenül szükséges egy lévita állandó szolgálatba állítása, ugyanis a gyülekezet lélekszáma megnövekedett és nagyon sok a gyerek is (70–80), akiket vallásoktatásban kell részesíteni. A lévita szolgálatba állítását az is sürgette, hogy a papolci lelkész sajnos hanyagul viszonyult kommandói megbízatásához és még azt a kevés, évi négy szolgálatot is hiányosan végezte. Az esperes jelentése a kommandói hívek nyilatkozatát is tartalmazta: amennyiben gyarapodó gyülekezetüket anyaegyházzá nyilvánítják, készek arra, hogy imaházat építsenek.¹²

Amikor az egyházmegyei tanács az Igazgatótanács következő körlevelére adott választ, jelentésükbe már belefoglalhatták, hogy a kommandói gyülekezet helyzete a

¹⁰ IgTanLvt, 7199/1925.

¹¹ IgTanLvt, 10377/1927.

¹² IgTanLvt, 6653/1925.

két év leforgása alatt (1925-től 1927-ig) megoldódott: minden vasárnap istentiszteletre gyűlhetnek össze a hívek.

Az Imre Lajos előterjesztésére adott válaszukban a tanács tagjai nem helyeselték és nem javasolták azt, hogy a szórványokban minden vasárnap tartassék istentisztelet, ugyanis ez kivitelezhetetlen a lelkészek részéről. Ezt pedig kiegészítették azon meglátásuk és tapasztalatuk közlésével, hogy a lelkészi jelleggel nem rendelkező hívek szolgálata és a prédikációk felolvasása részben értéktelen az igényesebb és érzékenyebb hívek előtt, és hogy ennek a gyakorlatnak több a hátránya, mint az előnye.¹³

Székelyudvarhelyi Egyházmegye

A székelyudvarhelyi egyházmegyei tanács arról értesítette az Igazgatótanácsot, hogy az egyházmegyében már megtették a kellő lépéseket annak érdekében, hogy a szórványok gondozása akadálytalanul működjék. Konkrétan azonban csak annyit tudunk meg, hogy átcsoportosítások történtek, és hogy néhány szórvány esetében melyik lelkész kapott megbízatást a szolgálatok elvégzésére.¹⁴

Az Igazgatótanács második körlevelére nem érkezett válasz az egyházmegyétől.

Hunyadi Egyházmegye

A Hunyadi Egyházmegye esetén is ugyanannak a folyamatnak vagyunk tanúi, mint a nagyszebeni vagy a dési egyházmegye esetében. Az első válaszból semmit nem tudunk meg arról, hogy miként történt az egyházmegye területén levő szórványok gondozása, csupán csak azt, hogy az ügy rendezett, és hogy nincs szükség újabb intézkedés foganatosítására.¹⁵ Az egyházmegye tanácsa azonban bővebb jelentést készített az Igazgatótanács újabb felhívására. Ez a második jelentés már megemlített néhány szórványt és leányegyházközséget, valamint azt is, hogy miként gondozták ezeket.

Pusztakalánon Botha Sándor, a bácsi egyház lelkésze tartott istentiszteletet minden hónap első vasárnapján és a sátoros ünnepek második napján. Ugyanitt heti három órában vallásórát tartott és énekeket tanított az állami iskolába járó növendékeknek.

Fehérvízre Kacsó Béla borbátvízi lévita évente hat alkalommal szállt ki és úrvacsoroasztással egybekötött istentiszteletet tartott. Ugyanő tartott istentiszteletet és osztott úrvacsorát a puji leányegyházban, szintén hat alkalommal; vallásra és énekekre tanította az állami iskolába járó gyermekeket, s ugyanakkor közművelődési- és dalegylet alapított.

Kéménden Filep Albert harói lévita szolgált minden hónap első vasárnapján és az ünnepnapok második napján. Keresztes János körösbányai lévita a hozzátartozó Alvácza szórványban tartott istentiszteletet minden hónap utolsó vasárnapján, az ünnepi alkalmakkor úrvacsorát osztott, ezenkívül minden hét keddjén két órán át vallást és éneket tanított.

Deákban Baczó Lajos lónyatelepi lévita tartott istentiszteletet minden vasárnap délután és évente hat alkalommal osztott úrvacsorát is; emellett vallást és éneket tanított ugyanott heti két órában.

¹³ IgTanLvt, 8436/1927.

¹⁴ IgTanLvt, 10349/1927.

¹⁵ IgTanLvt, 5607/1925.

Balogh Sándor marosnémeti lelkész a marossolymosi társegyházban tartott istentiszteletet minden hónap utolsó vasárnapján, a sátoros ünnepeken pedig úrvacsorát is osztott az ünnep második napján.

Nagyklopotíva beszolgáló lelkésze Papp Árpád, a nagypestényi lévita volt. Évente hat ízben szállt ki Klopotívára, ahol úrvacsoraosztással összekapcsolt istentiszteletet tartott.

Kitid egyházközségben Fülöp Gyula románbrettyei lelkész korábban minden második vasárnap tartott istentiszteletet. Újabban azonban a drága fuvardíj miatt, amelyre nincs fedezete, csak a sátoros ünnepek alkalmával szállt ki, amikor úrvacsorát is osztott.

Kudzsír a szászvárosi lelkészek adminisztrálása alatt állt. Minden két hónapban egyszer mentek ki ide, a sátoros ünnepeken pedig úrvacsorát osztottak. A vallástanítást Ohanovics Gézané buzgó úrnő végezte a lelkészek felügyelete mellett.

Az anyásított Gyalár szórványt Kovács Sándor vajdahunyadi lelkész adminisztrálta, ahova havonta egyszer szállt ki istentiszteletet tartani és a vallástanítást ellenőrizni, illetve felügyelni. Az ünnepek másodnapján és újkenyérkor úrvacsorát osztott. A vallástanítást az állami iskola tanítója végezte a lelkész felügyelete és ellenőrzése mellett.

Ezekén kívül a lelkészek bármelyik egyházközségükhöz beosztott szórványba kiszálltak, amikor arra a hívek kérték őket, vagy amikor szükségesnek tartották a kiszállást személyes megítélésük, illetve tapasztalataik alapján. Tehát megragadtak minden alkalmat, hogy fenntartsák a kapcsolatot a szórványban élő hívekkel.¹⁶

Szilágy-Szolnoki Egyházmegye

A szilágy-Szolnoki egyházmegyei tanács arról tudósított, az Igazgatótanács első körlevelére válaszolva, hogy az egyházmegyében némileg megoldottnak lehet tekinteni a szórványok gondozásának a kérdését. Ugyanakkor a tanács egy javaslattal állt elő. Ennek az volt a lényege, hogy az egész egyházmegyére kiterjedő, csak a szórványok felügyeletével és lelkigondozásával foglalkozó utazólelkészi állást kellene szervezni, és pedig az államsegély terhére, ezt pedig az egyházmegyei belmissziós alap hozzájárulása is kiegészíthetné.

Az Igazgatótanács elutasította a kérést, mert a minisztérium nem volt hajlandó kongruával támogatni az utazólelkészeket, az egyházkerület anyagi viszonyai pedig nem engedték, hogy a kérdés egyetemes megoldására nagyobb áldozatot hozzanak.¹⁷

A Szilágy-szolnoki Egyházmegye tanácsának tagjai azt is hangsúlyozták az Igazgatótanács második körlevelére adott válaszukban, hogy lehetetlen minden vasárnap istentiszteletet tartani a szórványokban. Olyan esetről is értesülünk, hogy a lelkész a távolabb fekvő szórványba évente csak egyszer ment ki. Azonban azt kivitelezhetőnek tartották, hogy a legalkalmasabb hívő egy-egy beszédet és imát olvasson fel vasárnaponként a gyülekezetnek. Javasolták, hogy a szórvány presbitere minden gyűlésen jelenjen meg, és ott számoljon be a maga tevékenységéről, munkájáért pedig jutalomban részesüljön.¹⁸

¹⁶ IgTanLvt, 534/1926.

¹⁷ IgTanLvt, 580/1926.

¹⁸ IgTanLvt, 10490/1927.

Széki Egyházmegye

Az Széki Egyházmegye tanácsa itt arra utasította azokat a lelkészeket, akiknek szórványgyülekezeteik voltak, hogy a körlevél szellemében és a személyes pasztoráció alapján mindenütt készítsenek maguknak szórvány-munkaprogramot a földrajzi fekvés, a hívek száma és foglalkozása, a fuvar és az anyaegyházi szolgálataik szem előtt tartásával, s azt küldjék meg az egyházmegyei belmissziói előadóhoz.¹⁹

Marosi Egyházmegye

A Marosi Egyházmegye tanácsa többször is foglalkozott a szórványgondozás kérdésével, és több ízben is felszólította a lelkészeket, hogy haladéktalanul kezdjék meg a szórványok gondozását az igazgatótanácsi utasítások szem előtt tartásával.²⁰ Az egyházmegye tanácsa a legszigorúbb fegyelmi eljárást helyezte kilátásba a kötelességeiket elhanyagoló lelkipásztorok ellen.²¹

Kalotaszegi Egyházmegye

Az egyházmegye tanácsa az Igazgatótanács körlevelében javasolt szórványgondozás-tervezetet igyekezett megvalósítani. Arra utasította azokat lelkészeket, akiknek egyházközségéhez szórványok tartoztak, hogy a körlevélben jelzett módon, de más alkalmas eszközökkel is igyekezzenek intenzíven gondozni a szórványokban élő lelkeket. A tanács szükségesnek látta emellett a második segédlelkészi állás megszervezését Bánffyhunyadon. Ez a segédlelkész főként arra kap megbízást, hogy Csucsá és Kissebes szórványokat gondozza, de ugyanakkor a többi lelkésznek is segíthetne a szórványmunkában.²²

Görgényi Egyházmegye

Az egyházmegyei tanács elfogadta Imre Lajos tervezetét. Ennek gyakorlatba ültetése rendjén a Görgényi Egyházmegye szórványait három missziói körre osztották fel: Marosvölgy, Görgényvölgy és Mezőség (Ercse központtal). A három körzetben folyó munkáért három bizottság volt felelős.

Az egyházmegye jelentéséből azt is megtudjuk, hogy legjelentősebb szórványmissziója az úgynevezett havasi misszió volt, amelyet a rendelkezésre álló munkaerőhöz és körülményekhez képest kielégítő módon láttak el. Különös nehézség Maroshévíz egyházközségben és annak szórványaiban merült fel. Maroshévíz a maga óriási kiterjedésében az egyik legnagyobb szórvány volt. Mivel a maroshévízi lelkész beteg volt, az egyházmegyei tanács egy lévita kinevezését kérte az Igazgatótanácstól.²³

Az Igazgatótanács két körlevele és az azokra adott válaszok alapján teljes bizonyossággal állíthatjuk, hogy az 1920-as években ténylegesen volt szórványgondozás az Erdélyi Egyházkerületben. Beindult valami, ami lassan az egész egyházkerületre kiterjedt. Ha volt is olyan egyházmegye, amely nem érzékelte igazán az ügy fontosságát, felsőbb kényszerítésre kénytelen volt másként hozzáállni a kérdéshez és komoly döntéseket hozni. Általános jelenség volt, hogy az egyházmegyéek tanácsai elfogadták elvileg az

¹⁹ IgTanLvt, 8644/1927.

²⁰ IgTanLvt, 9074/1927.

²¹ IgTanLvt, 2774/1928.

²² IgTanLvt, 9635/1927.

²³ IgTanLvt, 10078/1927.

Igazgatótanács javaslatait, azt esetleg kötelezővé is tették a lelkészek számára; azonban csupán egyetlen helyen olvasunk arról, hogy a kötelességek elmulasztása esetében a számonkérés és a büntetést is kilátásba helyezték. A Marosi Egyházmegye tanácsa az egyetlen, amely súlyos büntetéssel fenyegette a szórványgondozást elhanyagoló lelkipásztorokat. A számonkérés általánosan elterjedt formája az volt, hogy jelentéseket kért az egyházmegye vezetése, és a szolgálati napló vezetését tette kötelezővé.

Az is elmondható, hogy az egyházmegyék többsége nem volt passzív a szórványgondozás ügyét illetően. Az Igazgatótanács javaslatait mindig kiegészítették és újabb javaslatokat fűztek hozzá, figyelembe véve a helyi sajátosságokat és körülményeket.

Teológiai hallgatók a szórványban

Az 1927/28-as évi teológuskonferencia többek között azt is kimondta a teológiai hallgatók nyári munkaprogramjára vonatkozóan, hogy a nyári szünidő alatt mindenkinek köteles segédkezni a szomszédságában levő szórványok gondozásában. Tehát ezt a szolgálatot nemcsak azok a teológiai hallgatók végezték, akik erre önként jelentkeztek.²⁴ Arra nézve, hogy ez valóban így történt, több bizonyíték áll a rendelkezésünkre.

1931-ben dr. Tavaszy Sándor, a Kolozsvári Teológia akkori igazgatója felterjesztette az Igazgatótanácshoz az intézet széniorának jelentését a hallgatók nyári szórványgondozó szolgálatáról.²⁵ A jelentésből megtudjuk, hogy 1930 nyarán tíz teológiai hallgató volt szórványmisszióban a Mezőségen (név szerint: Albert Sándor, Gödri Endre, Gruja Farkas, Kenyeres Lajos, László János, Lengyel József, Márton Ferenc, Nagy Gyula, Szabó Géza és Szócs Endre), a csíki szórványokban, Szeben környékén, valamint Szatmár és Hunyad megyékben.

1936-ban a kolozsvári Főiskolás Ifjúsági Keresztyén Egyesület (FIKE) azzal a kérral fordult az Igazgatótanácshoz, hogy juttasson valamennyit az általuk végzett szórványgondozói tevékenység támogatására abból az összegből, amelyet a *Keleti Újság* szórványgondozási célokra gyűjtött és utalt át az egyházkerületnek. A kérést azzal indokolták, hogy a FIKE már több éve végez szórványmissziót. A levélből megtudjuk, hogy szolgálatuk kettős irányú volt. A FIKE teológus tagjai egyrészt tizenkét szórványt gondoztak a tanév folyamán: vasárnaponként kiszálltak, istentiszteleteket tartottak, vasárnapi iskolai szolgálatokat végeztek, vallásos iratokat és egyházi folyóiratokat terjesztettek stb. Ez a munka Kolozsvár környékén zajlott Apahida, Bács, Bányabükk, az egeresi villanytelep, Ferencbánya, Kóród, Magyarnádas, Magyarsárd, Szászfenes, Rőd, Alsózsuk és Kolozs-Bodrog szórványokban. Másrészt a nyári szünidő alatt egy-egy teológus néhány hónapi állandó missziói munkára ment ki Erdély különböző szórványterületeire.²⁶

Egy másik levélből, amelyet Imre Lajos, az IKE elnöke és Maksay Albert, a FIKE felügyelő tanára írt alá, szintén lényeges dolgokat tudunk meg a teológiai hallgatók szórványmunkájáról.²⁷

A teológusok az Igazgatótanács fennhatósága és védelme, valamint a Teológiai Fakultás Igazgatóságának felügyelete alatt végezték nyári szórványmunkájukat. 1935 nyarán 15 teológus végzett szórványgondozói munkát az Ókirályság és Erdély gyülekeze-

²⁴ A Teológiai Fakultás Tanári Kara: Nyári munkaprogram a Kolozsvári Ref. Theol. Fakultás hallgatói számára. 1929. év nyara. In: *Református Szemle*, XXII. évf. 1929. jún. 20. 17. sz., 262–263.

²⁵ IgTanLev, 1211/1931.

²⁶ IgTanLev, 6354/1936.

²⁷ IgTanLev I. 43/1907. I.V dosszié. 3288/1936.

teiben, összesen 13 helyen. Erre a célra 6000 lejt kaptak az egyházkerület vezetőségétől. 1936 nyarán már 25 teológus ment ki 24 gyülekezetbe. A szervezők kifizették a teológusok útiköltségét és csekély zsebpénzt is adtak nekik. Ellátásukat az illető szórványgyülekezetek anyaegháza biztosította. A szórványmisszió szervezői arra kérték az egyházkerület püspökét, hogy a lehető legnagyobb mennyiségben bocsásson rendelkezésükre ingyen Bibliákat, énekeskönyveket és egyéb nyomtatványokat a nyári munka céljaira. A szórványmisszióban résztvevő teológusok száma évről évre növekedett a második világháborúig.

Források és felhasznált irodalom

- Az Erdélyi Református Egyházkerület Igazgatótanácsának Levéltára az Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltárban (IgTanLvt; 1907, 1925, 1926, 1927, 1928, 1931, 1936).
- A Theológiai Fakultás Tanári Kara: Nyári munkaprogram a Kolozsvári Ref. Theol. Fakultás hallgatói számára. 1929. év nyara. In: Református Szemle, XXII. évf. 1929. jún. 20. 17. sz., 262–263.